

Alexandru DRĂGULEAN,

master în drept

Sergiu NESTOR,

lector superior universitar al Catedrei „Științe penale”

a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, master în drept, doctorand

NEOSEPARATISMUL – UN NOU PERICOL PENTRU SOCIETATEA MONDIALĂ CONTEMPORANĂ

Rezumat

O problemă stringentă care afectează la etapa actuală majoritatea statelor din lume este separatismul. Acest fenomen negativ a căpătat noi tendințe și se află într-o continuă dezvoltare astfel încât, în prezent, putem afirma cu certitudine că secolul XXI pare a fi un secol al descentralizării, regionalizării și etnicizării, căci „neoseparatismul” (revendicările autonomiste moderne) este specific epocii noastre. Neoseparatismul se fondează pe aplicarea exagerată a principiului de autodeterminare, fiind promovată cu înflăcărare ideea că fiecare comunitate etnică sau națiune trebuie să dețină un teritoriu organizat în formă de stat. Cert este faptul că neoseparatismul poate avea o multitudine de consecințe, toate acestea fiind negative atât pentru statul afectat de secesiune, cât și pentru regiunea în care el se află. Pornind de la acest adevăr, statele sunt obligate să-și creeze garanții ferme contra neoseparatismului, pentru a descuraja resurgența acestuia și susținerea sa din exterior.

Cuvinte-cheie: neoseparatism, separatism modern, autodeterminare, ideologii, propagandă, pericol, state, comunități etnice, „conflicte înghețate”, destrămare, secesiune.

Summary

A serious problem that at present is affecting most countries in the world is the separatism. This negative phenomenon has taken on new trends and is in continuous development so that, today, we can say with certainty that the XXI century appears to be a century of decentralization, regionalization and ethnicisation, because the „neoseparatism” (modern autonomist claims) is typical of our times. Neoseparatism is founded on the exaggerated application of the principle of self-determination, being eagerly promoted the idea that each ethnic community or nation must have a territory organized in the form of state. The fact is that neoseparatism could have numerous consequences, all of which are negative for both: the affected state to secede and the region where it is located. From this fact, states are obliged to create firm guarantees against the neoseparatism, to discourage its resurgence and its support from outside.

Keywords: neoseparatism, modern separatism, self-determination, ideologies, propaganda, danger, countries, ethnic communities, „frozen conflicts”, teasing, secession.

Introducere. De-a lungul istoriei, tendințele puterii statale de a păstra suveranitatea și integritatea teritorială, de a asigura ordinea de drept, de a promova progresul economic, precum și alte aspecte ce țin de formarea și dezvoltarea unui stat democratic, în majoritatea țărilor de pe globul pământesc, s-au confruntat cu diverse dificultăți, în special fiind periclitare de pretențiile secesioniste ale unor anumite grupuri etnice, fenomen cunoscut sub denumirea de „separatism”.

Separatismul este o tendință de separare de la un întreg [1]. Sub aspect politic, acest fenomen se exprimă prin revendicarea suveranității și independenței pentru o parte din teritoriu deosebit, de obicei, din punct de vedere etnic.

Deși tendințele socio-economice mondiale duc cu gândul la o desființare gradua-

lă a hotarelor dintre țări, un pericol iminent ce amenință la momentul actual majoritatea statelor lumii este „neoseparatismul” sau „separatismul modern”, care se manifestă din în ce în ce mai puternic, fiind promovat prin revendicări identitare și instigări de revenire la comunitățile etno-regionale, dat fiind faptul că tot mai mulți locuitori nativi dintr-un stat, mai ales pe fundalul imigrațiilor în masă, se asociază nu atât cu țara, cât cu regiunea, etnia, comunitatea sau chiar orașul de origine, ceea ce alimentează pretențiile neoseparatiste.

Astfel, avem oportunitatea de a urmări în regim on-line cum se creează separatismul modern, rolul etnicității făcându-se tot mai simțit și mai reliefat pe harta fenomenelor geopolitice, în agenda de lucru a guvernelor și în studiile cercetătorilor contemporani.

Materiale și metode aplicate. În procesul

studiului în cauză au fost utilizate următoarele metode de cercetare științifică: analiza sistemică, analiza logică, analiza comparativă, sinteza și clasificarea. Materialele utilizate sunt: cărți, manuale, publicații științifice și date statistice publicate.

Rezultate obținute și discuții. În vederea elucidării aspectelor teoretice și practice în privința modului de manifestare a „neoseparatismului”, trebuie să pornim mai întâi de la situația actuală de pe mapamond.

Prin urmare, îndrăznim să afirmăm că dacă secolul XIX a fost secolul formării statelor-națiune, iar secolul XX a fost secolul marilor ideologii, atunci secolul XXI pare a fi un secol al descentralizării, regionalizării și etnicizării, astfel încât „neoseparatismul” sau „revendicările autonomiste moderne”, indiferent de mobilurile lor reale sau declarate, se conturează ca fiind un fenomen specific epocii noastre, în special fiind unul cu tentă negativă.

Neoseparatismul se fondează pe aplicarea exagerată a principiului de autodeterminare, fiind promovată cu înflăcărare ideea că fiecare comunitate etnică sau națiune trebuie să dețină un teritoriu organizat în formă de stat [2].

Fie din cauza divergențelor identitare și culturale latente, fie din cauza disconfortului de ordin socio-economic și administrativ, regiuni etnice importante din mai multe țări ale lumii dau semnale că își doresc crearea propriilor structuri statale sau vor să adere la zone care le-ar oferi mai multă independență.

Notăm faptul că neoseparatismul se clasifică în funcție de problema care îl domină, intensificându-și tendințele centrifuge în fiecare caz aparte [3], accentuându-se următoarele curente de bază:

- a) neoseparatism etno-lingvistic;
- b) neoseparatism social-economic;
- c) neoseparatism economico-lingvistic.

În general, în lumea contemporană în calitate de factori promotori principali ai neoseparatismului predomină factorul etno-confesional și factorul social-economic, metodele de luptă folosite rămânând a fi unele politice, iar ideea de creare a unui stat suveran ca obiectiv al acestei lupte fiind înlocuită cu tendințe de dobândire a unei largi autonomii național-cul-

turale, economice și politice în cadrul statelor contemporane [3].

Neoseparatismul, după cum am mai menționat, se manifestă în majoritatea cazurilor în formă politică, acționând în special prin intermediul propagandei, dar sunt înregistrate și cazuri de exprimare în forme violente, utilizându-se forța armată sau mijloacele teroriste pentru a diviza statul. Formele extreme de neoseparatism apar în comunitățile în care un număr important de persoane dorește să obțină statut de majoritate dominantă, iar viitorii lideri neoseparatiști doresc să se realizeze în calitate de „lideri de stat” și să întemeieze birocrății noi, care să fie plătite de „popoarele autodeterminate” în cazul reușitei mișcării neoseparatiste.

Totuși, pentru a avea un tablou mai amplu referitor la subiectul abordat, este necesar să analizăm succint perspectivele unor țări care se află în grupul de risc.

Una dintre aceste țări este Belgia, care deși anterior a fost menționată în calitate de model de coexistență a două grupuri etnice importante: valonii – vorbitori de franceză și flamanzii – vorbitori de olandeză, actualmente este în pragul unei separații administrative, căci în ultima perioadă lucrurile evoluează spre o tot mai mare înstrăinare a flamanzilor de valoni, cu puternice apeluri la separarea țării în două părți [4]. De altfel, existența în Belgia a unei importante comunități de germanofoni complică și mai mult lucrurile, iar în cazul în care ar fi vorba de o eventuală destrămare a țării, aceasta urmează să se fragmenteze nu în două, ci în trei părți. Totodată, nu este clar care va fi destinul Bruxelles-ului, care are o populație francofonă, dar e pe teritoriul Flandrei. Cel mai probabil, în caz de destrămare a Belgiei, Bruxelles-ul poate urma fie scenariul regiunii Kosovo, fie al Berlinului de altădată, divizat de un zid [3].

Un alt exemplu relevant este Spania, un stat bine cunoscut din cauza problemelor sale cu regiunile Catalonia și Țara Bascilor. Catalonia, fiind una dintre cele mai bogate regiuni ale Spaniei, pe lângă faptul că deține statutul de autonomie și are limba sa, pretinde că reprezintă o națiune distinctă și cere indepen-

dență. Inițial, autoritățile catalane au cerut suveranitate fiscală, ca ulterior să obțină și o suveranitate deplină, pentru a deveni, așa cum s-a exprimat premierul catalan, „Olanda sudului” [5]. În anul 2009, în mai multe orașe din nord-estul Spaniei s-au desfășurat referendumuri simbolice, organizate de o platformă cetățenească neoseparatistă, dar contestate de către autoritățile centrale. Ca rezultat, peste 96 % din populația cu drept de vot s-a pronunțat în favoarea independenței Cataloniei, ceea ce a favorizat planificarea în viitorul apropiat a unui referendum general pe autonomie [3], rezultatul fiind unul previzibil, căci nu în zadar la data de 11 septembrie 2012, de Ziua Națională a Cataloniei, pe străzile Barcelonei au ieșit circa 1,5 mln de oameni care cereau independența regiunii. Este necesar de menționat că atingerea unei cifre atât de impresionante s-a datorat în mare parte și crizei economice din Europa care a amplificat tendințele de separare a Cataloniei de Spania [6]. Țara Bascilor, care are și ea statut de autonomie, propria simbolică, propria limbă, propriile forțe de ordine, de asemenea, tinde să obțină independența totală față de Spania. Naționalismul basc se fondează pe „pretenția unicității rasiiale și lingvistice”, bascii refuzând să se amestece cu alte popoare și, mai ales, cu arabii și evreii, căci bascii se consideră ca având origini mai vechi, astfel încât ar fi de sînge „mai pur” decît ceilalți spanioli. Lupta lor pentru independență este deosebit de aprigă și insistentă, dovadă fiind acțiunile organizației radicale ETA. În plus, în Spania există și alte autonomii cum ar fi: Valencia, Galicia și Andalusia, în care acționează mișcări neoseparatiste influente.

O altă țară afectată de flagelul neoseparatismului, oricît de surprinzător ar fi, este Italia. În primul rînd, este important de menționat cazul bizar al orașelului Filetino, care cu o populație de circa 500 de oameni, fiind nemulțumit de reforma administrativă din Italia, inițial s-a autodeclarat în august 2011 principat, apoi a emis propria valută, și-a creat propria bancă, în mai 2012 a format propriul guvern și în prezent pretinde cu toată seriozitatea că este o entitate autonomă în cadrul Italiei [7]. Totuși, în Italia există pretenții și si-

tuții mult mai îngrijorătoare sub aspectul integrității teritoriale. De exemplu, în regiunea Lombardia din nord-vestul Italiei se manifestă puternice aspirații secesioniste, încurajate de partidul de extrema dreaptă „Liga Nordului”, care susține că există o diferență etnică între italienii din nord și cei din sud. În anul 2012, în Lombardia a fost inițiat procesul de colectare a semnăturilor pentru organizarea unui referendum privind separarea acestei regiuni de Italia și aderarea la Elveția. Ideologia referendumului este catalizată de ideea că în cadrul Elveției Lombardia va dispune de o mai mare autonomie, va fi mult mai liberă să își gestioneze finanțele și să se afirme cultural. Cert este faptul că inițiativa Lombardiei este susținută și de regiunea învecinată, Piemont [8]. Dorința de a obține autonomie deplină față de Italia o manifestă și autoritățile din regiunile Bolzano, Liguria, Veneto, insulele Sardinia și Sicilia. Practic în fiecare dintre aceste regiuni există mișcări neoseparatiste. În consecință, este posibil ca Italia să ia calea federalizării, fiind nevoită să cedeze cel puțin parțial presiunilor regiunilor pentru a evita un conflict intern de amploare [9]. Constatînd că la originea revendicărilor enunțate anterior stă factorul etno-lingvistic, atunci, scenariul destrămării este cît se poate de probabil. Deci, în lipsa unui dușman extern comun, pe fundalul unor crize socio-economice împovărătoare, procesele centrifuge din Italia ar putea cauza, ca minimum, federalizarea țării, sau chiar separarea unor regiuni.

Nu în ultimul rînd și abhazii, și osetinii, și armenii din Karabahul de Munte, și populația din stînga Nistrului, și cea din Donețk și Lugansk au declarat din start că doresc să întemeieze un stat național sau să se realipească la statele din care au făcut parte în trecut, dar, deși aparent nu este nimic extraordinar în toată această agitație centrifugă a minorităților și mulți experți compară fără să ezite neoseparatismul postsovietic cu mișcările neoseparatiste din Țara Bascilor, Irlanda de Nord, Catalonia sau Scoția, în realitate, această mișcare este generată de un mod diferit de a percepe ideea națională și dreptul la autodeterminare.

Din păcate și societatea noastră se con-

fruntă cu o astfel de problemă, dat fiind faptul că două regiuni importante ale țării, Transnistria și UTA Gagauz-Yeri, pentru moment își motivează opțiunile neoseparatiste și solicitările drepturilor de autonomie și secesiune prin apariția, în viziunea lor, a așa-zisului pericol de unire a Republicii Moldova cu România. Însă parcursul istoric al statului nostru ne demonstrează că neoseparatismul transnistrean și cel găgăuz își are originile cu multă vreme înainte să se vorbească de vreo posibilitate de unire.

Chestiunea autonomiei găgăuze a fost pusă oficial în dezbatere pentru prima dată pe 7 august 1989, când a fost creată o comisie a Sovietului Suprem de la Chișinău, condusă de Victor Pușcaș, care a analizat cererile de autonomie venite de la Comrat. Din motiv că nu s-a putut ajunge la un consens s-a cerut opinia Institutului de Drept din cadrul Academiei de Științe a URSS. Ulterior, la data de 12 noiembrie 1989 s-a desfășurat un congres al poporului găgăuz care a adoptat „Declarația privind crearea Republicii Autonome Sovietice Socialiste Găgăuze în cadrul RSSM”. Scopul creării acestei autonomii a fost obținerea independenței economice a regiunii, renașterea statalității găgăuze, restabilirea obiceiurilor și culturii naționale. În continuare s-a creat la Comrat un comitet provizoriu pentru punerea în aplicare a acestei declarații. Prin urmare, bazele neoseparatismului găgăuz au fost puse înainte de sfârșitul anului 1989, printr-un document care proclama o nouă situație, existînd și un comitet care să pună în practică prevederile acestui document.

În Transnistria, situația a fost puțin mai tensionată, căci directorii mai multor uzine din teritoriu au organizat pe tot parcursul lunilor iunie-august 1989 un șir de acțiuni de protest față de noua legislație lingvistică de la Chișinău și împotriva trecerii la grafia latină. În august 1989, la Tiraspol, s-a format Consiliul Unit al Colectivelor de Muncă – o organizație neoseparatistă promotoare a grevelor împotriva grafiei latine. Astfel, la data de 5 septembrie 1989, această organizație solicită conducerii de la Moscova să i se aprobe primele forme de autonomie, exprimată prin dreptul de a adopta propria legislație și drep-

tul de a dispune de resursele financiare ale uzinelor transnistrene. Apoi, la data de 13 septembrie 1989, sovietul orășenesc din Tiraspol a impulsionat și celelalte orașe transnistrene pentru crearea unei republici autonome în cadrul RSSM, astfel încît la data de 14 octombrie 1989, la Tiraspol, erau deja publicate materialele Comisiei privind fundamentarea juridică a creării Republicii Autonome Sovietice Socialiste Nistrene. Astfel, au fost puse și bazele pentru neoseparatismul transnistrean.

Cert este însă că astfel de tendințe neoseparatiste continuă să existe, iar pericolul lor este cu atît mai mare cu cît grupurile care cer separarea devin din ce în ce mai violente și mai directe în lupta lor pentru „independență”.

Concluzii. Neoseparatismul nu este compatibil cu un stat unitar, fiind o amenințare reală pentru existența Republicii Moldova. Experiența anilor 1990 ne demonstrează cît de ușor această mișcare poate fi manipulată din exterior și cît de rapid poate fi transformată într-un veritabil pericol militar pentru integritatea teritorială a țării noastre.

Analizînd cele expuse anterior, observăm că neoseparatismul poate avea o multitudine de consecințe, toate acestea fiind negative atît pentru statul afectat de secesiune, cît și pentru regiunea în care el se află. Consecințele generate de mișcările neoseparatiste se referă la toate domeniile de activitate umană atît din statul ce trăiește acest eveniment, cît și la stabilitatea și securitatea din regiune.

Astfel, se pot distinge două mari tipuri de consecințe: interne și externe.

Printre consecințele interne ale fenomenului analizat se numără:

- 1) producerea de disfuncționalități majore în toate instituțiile statului, prin nevoia de a restructura unitățile administrative, de a le grupa într-o nouă structură națională și de a le face să răspundă optim cerințelor cetățenilor;
- 2) crearea unui precedent periculos în ceea ce privește destrămarea unor state suverane, independente și recunoscute ca subiect de drept internațional de către comunitatea internațională;
- 3) consecințe economice, cum ar fi: scăderea investițiilor provenind atît din surse in-

terne, cât mai ales externe;

4) consecințe sociale, printre care: sold migratoriu negativ, apariția și manifestarea sentimentului de teamă și insecuritate în rândul locuitorilor din zona mișcării neoseparatiste, dar și al întregii populații a țării;

5) consecințe politice, printre acestea fiind: slăbirea puterii guvernului care uneori nu mai știe cum să acționeze în situațiile tensionate și conflictuale create de către neoseparatiști, apariția și manifestarea a numeroase tensiuni și conflicte interne sociale, etnice, religioase sau de altă natură, confruntarea dintre diferite partide politice care se repercutează asupra cetățenilor.

Pe plan extern, se numără următoarele consecințe:

1) creșterea semnificativă a numărului statelor comunității internaționale;

2) apariția pe harta lumii a unor entități statale autoprocimate, dar care au, de fapt, statut de „conflicte înghețate”;

3) generarea unui climat de insecuritate;

4) crearea unui precedent, din cauza faptului că secesiunea produsă, ca urmare a succesului unei mișcări neoseparatiste, reprezintă un îndemn pentru alte grupuri etnice sau religioase să-și intensifice acțiunile non-violente și/sau violente în vederea obținerii independenței și constituirii unei noi entități statale.

Pornind de la acest adevăr, Republica Moldova este obligată să-și creeze garanții ferme contra neoseparatismului. Aceste garanții ar urma să descurajeze resurgența neoseparatismului și susținerea sa din exterior.

Un prim pas în acest sens ar fi elaborarea unui proiect de lege menit să modifice prevederile Codului penal al Republicii Moldova, pentru stabilirea unor pedepse mai severe pentru persoanele fizice care promovează separatismul, precum și introducerea responsabilității pentru persoanele juridice care cheamă la separatism.

În final, este necesar de menționat că deși neoseparatismul reprezintă în esență o problemă internă, acest fenomen nu se manifestă doar în această calitate, regiunea separatistă creînd contradicții (directe sau indirecte)

între două sau mai multe state, iar violarea dreptului internațional, mai ales în cazul utilizării forței militare sau metodelor teroriste de luptă, implică pînă la urmă în procesul reglementării conflictelor, apărute în baza mișcărilor neoseparatiste, comunitatea internațională.

Referințe bibliografice

1. Dicționar enciclopedic ilustrat, Chișinău, 1999.
2. Rurac I. – „Separatismul și impactul lui asupra procesului de edificare a statalității în Republica Moldova”, Chișinău, 2002, 43 pag.
3. «Сепаратизм в современной зарубежной Европе», 14 noiembrie 2012, articol publicat pe portalul de știri <http://molodnews.com.ua/2012/11/separatizm-v-sovremennoy-zarubezhnoy-evrope/>
4. Percival J. – „Belgium divide deepens after Flemish separatists win election”, Guardian.co.uk, 2010, <http://www.guardian.co.uk/world/2010/jun/14/belgium-election-result-flemish-triumph>
5. „Regiunea Catalonia amenință guvernul central spaniol: autonomie sau secesiune”, Revista „Adevărul” din 17 ianuarie 2012, articol publicat pe pagina web http://www.adevarul.ro/financiar/Criza_economica_0_629337449.html
6. Burridge T. – „Economics drives support for Catalan independence”, BBC News, Madrid, 12 September 2012, articol publicat pe portalul de știri <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19566838>
7. <http://en.wikipedia.org/wiki/Filetino>
8. Pastuhova E. – «Милан уходит в Швейцарию», 13 aprilie 2012, articol publicat pe pagina web <http://www.euromag.ru/italy/20260.html>
9. Тереженко А. – «Региональные и сепаратистские движения в странах Южной Европы», 23 aprilie 2008, articol publicat pe pagina web <http://www.apn.ru/publications/article19822.htm>